

Video ja televisioon lõimitud keele- ja aineõppe toetajana

Põhikoolile ja gümnaasiumile

Diana Joassoone
Ene Peterson

Tartu
2011

Toimetanud Nele Otto
Tehniliselt toimetanud Ele Ainsoo
Kujundanud Kairi Kullasepp

Autoriõigus: AS Atlex ja autorid, 2011

Kõik õigused kaitstud. Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik paljundamine ja levitamine toob kaasa seaduses ette nähtud vastutuse.

AS Atlex
Kivi 23
51009, Tartu
Tel 734 9099
Faks 734 8915
atlex@atlex.ee
www.atlex.ee

ISBN 978-9949-441-95-2

SISSEJUHATUS

Uute riiklike õppekavade rakendamisel aastatel 2010–2013 vajab õpetaja uusi õppematerjale lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK) eesmärkide realiseerimiseks. Video ja televisioon võimaldavad tuua reaalse maailma õppeprotsessi. Televisioon veebikeskkonnas on aga keele- ja ainetunni läbiviimisel lisaväärtuseks. Lõiming läbivate teemadega pakub suurepärase võimaluse video ja televisiooni vahendusel muuta keele- ja aineõpetus tegeliku elu vajadustest lähtuvaks, st tutvustada olukordi, millega inimene ühiskonnas toimides kokku puutub ja millega hakkamasaamiseks tuleks õpilasi ette valmistada. Koos infotehnoloogia arenguga on tohutult kasvanud meediakanalite, -vahendite ja -sõnumite hulk. Neis edukalt orienteerumiseks on vaja aidata õppijat analüüsima sõnumite sisu ja tagamaid ning olla sõnumisaatjate motiivide suhtes kriitiline.

Käesoleva raamatu eesmärk on anda ülevaade videomaterjalidest, telesaadetest ja televisioonist veebikeskkonnas. Raamatus keskendutakse videomaterjali ja telesaadete positiivsetele aspektidele ja võimalustele, käsitlemist ei leia videomaterjali ja telesaadete kasutamisega seonduvad negatiivsed aspektid ja tehnilised küljed.

Videost ja telesaadetest võib saada õpetaja parim abivahend, kui ta oskab ära kasutada kõik võimalused, mida pakub video ja telesaadete vaatamine nii ainetesiseseks ja -vaheliseks lõiminguks kui ka uute õppekavade läbivate teemade käsitlemiseks.

Heli ja pilt aitavad elavdada tundi. Teksti on lihtsam mõista, kui seda toetab pilt. Telesaadete sisu on keeleõppijal lihtsam mõista kui raadiosaadete oma, sest pilt toetab kuuldu mõistmist (Kikerpill, Kingisepp 2000: 34). **Teksti** (sh visuaalse ja multimeediateksti) **mõistmise oskuste õpetamine** ei ole vajalik mitte ainult keeletunnis, vaid ka ainetundides.

Video ja televisioon on asendamatud **õpitava keele maa ja kultuuri tutvustamisel**. Kultuuriline mitmekesisus, teiste kultuuride tundmaõppimine ja austava suhtumise kujundamine nendesse on (võõr)keelte, ühiskonnaõpetuse, kirjanduse, muusika ja kunsti ühisosa. Keeletundides läbivõetud teemavaldkonnad haakuvad ühiskonnaõpetuse teemadega, nagu kodu ja lähiümbrus, kodukoht Eesti, riigid ja nende kultuurid jne. **Kunst** ja **muusika** aitavad kaasa nii enda kui ka teiste rahvaste kultuuripärandi austamisele ning empaatiavõime arendamisele; oluline on siin teemadering, mida käsitletakse, nii nagu see on ka keeleõppes.

Video tehnilisi võimalusi kasutades on **võimalik tähelepanu pöörata inimeste kehakeelele** (näoilme, liigutused, kehahoiak jms). Kehakeele mõistmine on hädavajalik, sest näoilme ja liigutused annavad jutu mõtet ehk rohkemgi edasi kui sõnad ise (McKay 1995: 57). Kui sõnu kasutatakse eelkõige info edastamiseks, siis kehakeel on

pigem inimestevaheliste suhete väljendaja. Kehakeel räägib inimese tegelikust seisukorrast, meeleolust, tunnetest ja suhtumisest. Filmilõiku või videoklipi vaadates võib õppijaid suunata pöörama tähelepanu tegelaste näoilmele ja mitteverbaalsele suhtlemisele. Sellest võiksid õpilased õppida erisuguste emotsioonide esitamist ja leida koos õpetajaga põhjuse, mis need esile kutsus.

Video ja telesaadete vaatamine **toob tundi vaheldust ja loob** mitmesuguseid **võimalusi õppetöö aktiveerimiseks, õppijate motiveerimiseks** ja omandatud teadmiste praktiliseks rakendamiseks nende **kriitilise mõtlemise ja analüüsioskuse arendamise kaudu**.

Video ja telesaadete (sh veebikeskkonnas) kasutamise saab õppimiskogemusse **lõimida läbivaid teemasid ja eri ainevaldkondade õppeaineid**, lähtudes valdkonnapädevuste arendamise eesmärkidest.

Autentne videomaterjal ja telesaated võimaldavad **koostada** aktiivõppemeetodeid, rakendades **ülesandeid**, mis **suunavad** õppijaid **probleemide iseseisvale lahendamisele, analüüsimisele ja sünteesimisele ning põhjendatud otsuste vastuvõtmisele**.

Raamatus on toodud autorite nägemus lõimingu võimaluste kohta keelte, kirjanduse ja eri ainete õpetamisel. Raamatu koostamisel on autorid ühelt poolt toetunud isiklikele õpetamiskogemustele, teiselt poolt aga eesti- ja ingliskeelsele metoodilisele kirjandusele (Buel 2002; Cranmer 1995; Mehisto, Marsh 2008; Rice 1993; Rinvolucri, Cooper, Lavrey 1991; Stempleski, Tomalin 1990, 2010).

Kogumik on jagatud nelja ossa. I osas tutvustatakse videomaterjalide liigitust ning nende kasutamise võimalusi keele- ja ainetundides. II osas antakse ülevaade teležanridest ja telesaadete (sh veebikeskkonnas) kasutamise võimalustest. III osa keskendub videotunni kolmele etapile. Samas leiab lugeja ka vaatamiselsete, -aegsete ja -järgsete ülesannete/tegevuste loendi ning **kuue** põhilise metoodilise võtte kirjeldused. IV osas on töölehed näidisülesannetega. Raamatu lisas on kaks tabelit. Raamatus kasutatakse sõnu „video”, „videoklipp” ja „videolõik” sünonüümidenä.

Töölehtede koostamisel on autorid lähtunud ekspertide ja praktikute soovitudest läbivate teemade rakendamiseks koolides. Kõiki toodud töölehti ei saa kindlasti rakendada tundides sõna-sõnalt, nende hulgast on võimalik teha valik ning neid on võimalik kohandada oma aine eesmärkidest lähtudes. Tegelikus koolielus tuleb igal õpetajal ise otsustada, milliseid teemasid / teema osasid ning mis eesmärgil on vaja ja võimalik lõimida.

Me usume, et koostatud töölehed on abiks autorite pakutud ideede edasiarendamiseks ja uute lõiminguide loomiseks.

Diana Joassoone

Ene Peterson

SISUKORD

I Videomaterjalide liigitus	9
1.1. Õppevideod	9
1.2. Autentne videomaterjal	9
1.2.1. Mängufilmid	9
1.2.2. Tõsielu- ehk dokumentaalfilmid	11
1.2.3. Animafilmid	12
II Teležanrid ja telesaated	15
2.1. Telekanalite omaprogrammi žanristruktuur	15
2.2. Videod ja telesaated veebikeskkonnas	17
2.3. Tele- ja Internetireklaam	18
2.4. Uudistesasaated	20
2.5. Muusikavideod ja -saated	21
III Metoodika	23
3.1. Tunni etapid ja tegevused	23
3.2. Metoodilised põhivõtted	26
3.2.1. Vaatamine heli ja pildiga	27
3.2.2. Helita pilt	27
3.2.3. Pildita heli kuulamine	27
3.2.4. Stoppkaader	28
3.2.5. Segipaisatud videoklipid	28
3.2.6. Mosaiik	28
IV Töölehed	30
Tööleht 1: Teleuudised	31
Tööleht 2: Spordiuudised	34
Tööleht 3: Telereklaam I	35

Tööleht 4: Telereklaam II	37
Tööleht 5: Harry Egipt: reklaamfilmid	39
Tööleht 6: Ärapanija (Kanal 2)	40
Tööleht 7: Kelgukoerad	42
Tööleht 7.1: Kuulajad ja vaatajad	43
Tööleht 7.2: Tunnistajad ja uurijad	44
Tööleht 8: Ohtlik lend	46
Tööleht 9: Ununud mõrv	48
Tööleht 10: Agatha Christie kood	52
Tööleht 11: Minemine	55
Tööleht 12: Imeline lihtne maa – Eestimaa	57
Tööleht 13: Sõidame Saaremaale!	60
Tööleht 14: Leiutajateküla Lotte	63
Tööleht 15a: Püramiidi tipus	65
Tööleht 15b: Püramiidi tipus	68
Tööleht 16: Avatar	69
Tööleht 17: Ametilood	75
Tööleht 18: Paar. Ringvaade	79
Tööleht 19: Hing	81
Tööleht 20: Konrad Mägi	85
Tööleht 21: Erkki-Sven Tüür: 7 etüüdi piltides	88
Tööleht 22: Muinasteevee	93
Tööleht 23: Puu sõbraks	95
Tööleht 24: Võitlus sinimustvalge eest	99
Tööleht 25: Kapital	103
Tööleht 26: Eesti Vabariigi aastapäev	105
Tööleht 27: Ruudi	108
Tööleht 28: Head käed	112
Tööleht 29: Eesti lood: Jackpot	114
Tööleht 30: Klass	118
Tööleht 31: Sünnipäev	120
Tööleht 32: Ära sure noorelt!	122
Tööleht 33: Ole tubakavaba!	123
Tööleht 34: Eesti tubakavabaks	126
Tööleht 35: Üle linna Vinski	129
Tööleht 36: Nipernaadi	135
Tööleht 37: Konflikt	140

Tööleht 38: Wikmani poisid ja õpetajad tänases koolis	142
Tööleht 39: Kool ja õpetajad filmides ja tänapäeval	144
Tööleht 40: Rudolf ja Irma. I osa	148
Tööleht 41: Kuulsuse narrid	150
Tööleht 42: Kirjanik August Gailit	153
Tööleht 43: Lotte reis Lõunamaale	157
Tööleht 44: Rändaja õhtulaul	160
Tööleht 45: Raimond Valgre laulud	163
Tööleht 46: Eesti ja Eurovision	165
Tööleht 47: Laulge kaasa! Lauluga maale!	167
Tööleht 48: Elus helid elus	170
Tööleht 49: Kallis Eestimaa!	172
Tööleht 50: Kuhu põgenevad hinged	174
Selgitused õpetajale	179
Kasutatud materjal	197
Soovitav materjal	201
Lisa 1: Töölehtede kasutamise võimalusi läbivate teemade käsitlemiseks ja ainetevaheliseks lõimimiseks	202
Lisa 2: Keeleoskuse näidiskirjeldused: telesaadete ja filmide vaatamine	206

I VIDEOMATERJALIDE LIIGITUS

Õpiesmärkidel kasutatavat videomaterjali liigitatakse kahte alarühma: õppevideod ja autentne videomaterjal (Allan 1986: 19–30).

1.1. Õppevideod

Õppevideod on üheks tunni näitlikustamise vahendiks. Samal ajal mängivad nad ka olulist rolli teadmiste edasiandmisel. Kui film vastab täielikult õppeprogrammi teemale, võib ta olla uute teadmiste andmisel peamiseks allikaks ning asendada õpetaja jutustust. Õppefilmi kasutatakse aga ka õpetaja jutustuse illustreerimiseks ja omandatud teadmiste kinnistamiseks ja kordamiseks.

Keeleõppevideote eesmärk on keele funktsioonide tutvustamine suhtlussituatsioonide esitamise kaudu (nt kuidas me tervitame, nõu küsime jne), õpitava keele maa ja kultuuri tutvustamine ning keele õpetamine põneva loo kaudu või teemade järgi. Eesti keele õpetamiseks-õppimiseks mõeldud videote tutvustuse leiata keeleõpetaja metoodikavihikust „Video võõrkeeletunnis” (vt Peterson 2000: 10–11). Õppefilme on valmistanud Maanteeamet (*Georg, Helkur aitab!*) ja Kuriteoennetuse SA (*Tegi pätti*). Tervise Arengu Instituudi ja Vähiliidu toetusel toodetud õppefilmide kasutamiseks keele- või ainetunnis on koostatud töölehed 31–34.

1.2. Autentne videomaterjal

Käesolevas raamatus tutvustatakse põhiliselt autentseid videomaterjale (mängu-, anima- ja dokumentaalfilmid, tele- ja Internetireklaam, muusikavideod) ning nende kasutamise võimalusi.

Aastate jooksul on oluliselt muutunud nii filmide edastamise viisid kui ka õppijate vaatamisharjumused: VHS-kassettidel filmid on asendunud filmidega DVD- ja Blu-Ray-plaatidel. Samavõrra oluliseks on muutunud filmide ja videoklippide vaatamine Internetis, nt YouTube'i vahendusel.

1.2.1. Mängufilmid

Filmid annavad õpetajatele võimaluse muuta õppetöö mitmekesisemaks ning rikastada nii keele- kui ka ainetunde illustreeriva audiovisuaalse materjaliga. Filmi

demonstreerimine ei tohi olla omaette eesmärgiks, sest film on ainult vahend, mis aitab õppeprotsessi mitmekesistada.

Kuna mängufilmid ei ole otseselt mõeldud õppeprotsessis kasutamiseks, on vajalik nende valikusse suhtuda kriitiliselt. Mängufilmi võib vaadata tervikuna või kasutada teatud löike tunni eesmärgist olenevalt. Mängufilmi vaatamiseks on kindlasti vaja koostada töölehed vaatamiseelsete, -aegsete ja -järgsete ülesannetega (vt „Tunni etapid ja tegevused”). Õppija peab teadma, miks ja mida ta tegema hakkab. Enne filmi/video-klipi vaatamist peab õppijatele andma selgitusi, et konkreetse filmi/videolõigu kasutamine oleks õppijatele arusaadav.

Ülesanded tööks mängufilmidega võivad võtta mitmesuguseid vorme. See võib olla arutelu filmide ja filmitööstuse arengu üle, viktoriin, kokkuvõttev vestlus põhi-probleemide tõstatamisega, küsimustele vastamine enne/pärast filmi vaatamist, mõttevahetus, väitlus, filmist kokkuvõtte kirjutamine, filmi reklaamimine, rollimäng vms. Õppijatele võib anda ka ülesandeid, mis eeldavad keerukamat mõttetööd, fantaasia-lendu, loovust, vaadatu sügavam analüüsi või hinnangu andmist. Filmi valides tuleb silmas pidada vähemalt kahte omavahel seotud nõuet: filmi teema peab arvestama õppijate iga ja õppijad peavad temaga määratud ainet tundma.

Keeletundides saab filme kasutada mitmesuguste osaoskuste (kuulamine, kõnelemine, kirjutamine, rääkimine) arendamiseks, õpitava kinnistamiseks, sõnavara laiendamiseks ja kordamiseks, eri maade ja kultuuride tutvustamiseks (vt Peterson 2001: 23–30). Eesti kirjandusklassika ekraniseeringud (*Kõrboja peremees*, *Kevade*, *Suvi*, *Sügis*, *Wikmani poisid*, *Nipernaadi* jt) pakuvad võimalusi filmide kasutamiseks nii eesti kirjanduse kui ka keeletundides.

IDEID ÜLESANNETE KOOSTAMISEKS

Ülesanded	Peamised töövõtted
1. Ülesanded filmide, kino ajaloo ja filmitööstuse arengu kohta	<ul style="list-style-type: none"> • oma klassikaaslase intervjuerimine (parim film, mida olete vaadanud) • filmi teksti (stsenariumi) analüüs • tsitaatide sobitamine filmi pealkirja, näitleja/tegelase nimega • viktoriiniküsimuste koostamine filmide, kino ajaloo ja filmitööstuse arengu kohta • ajaveebi loomine (nt Eesti filmide <i>top</i>, maailma kino tähtsündmused)
2. Ülesanded tööks filmiklippidega	<ul style="list-style-type: none"> • filmi treilerite analüüs, treilerite võrdlemine katkendiga filmist • filmiklipi vaatamine ja ajaveebi koostamine sündmuste järjestamiseks • <i>miks</i>-küsimuste koostamine filmi kohta ja kommentaaride kuulamine (filmi saamisluгу, filmikriitikute arvamused, osatäitjate, kunstnike, filmitegijate meenutused jne) • arutelu pärast filmiklipi vaatamist
3. Sündmusti- kust lähtuvad ülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • üksikepisoodide täpsustamine (mis ja miks juhtus) • sündmuste järjestamine • vormivõtete tutvustamine (mis on filmis muinasjutuline, mis vastab tegelikkusele, kuidas sündmus algas, missuguseid muutusi tõi sündmus kaasa, mille poolest on film põnev)